

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ՉՉ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՏ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ՉՉ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՍՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՉԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
 AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
 BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
 BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
 DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
 GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
 GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
 GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
 GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
 HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
 KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
 KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
 LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
 LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
 MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
 MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
 NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
 VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
 YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
 ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор **Арам СИМОНЯН**

Члены:

АВАԿՅԱՆ Արժրուն, доктор филологических наук, профессор
 АВАՆԵՏՅԱՆ Գրանտ, доктор психологических наук, профессор
 БАԲԱԿՅԱՆ Դավիթ, доктор исторических наук, доцент
 БАԼԱԿՅԱՆ Վահրամ, доктор исторических наук, профессор
 ՎԱՏՅԿՈՎ Մաքսիմ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
 ԳԱԼՏՅԱՆ Խաչիկ, доктор политических наук, доцент
 ԳՐԱԶԴԵՎ Վլадислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
 ԳՅՍԼԱՄԻՐՅԱՆ Ժուլյետա, доктор педагогических наук, профессор
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գեվորգ, доктор юридических наук, профессор
 ԵԳԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, доктор исторических наук, доцент
 ԶԵՅԻՄՈ Մարեկ, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
 ԿԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
 ԿԵՐՅԱՆ Գարիկ, доктор политических наук, профессор
 ԿՕՇԱՐՅԱՆ Կոչարյան Թիգրան, доктор политических наук, профессор
 ԼԱՔԱԵՎԱ Վալենտինա, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
 ԼՅՈՒՒՏԵՐՔԱՆԴՏ Օտտո, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
 ՄԱՐԿՕՍՅԱՆ Աշոտ, доктор экономических наук, профессор
 ՄԻՆԱՏՅԱՆ Էդիկ, доктор исторических наук, профессор
 ՆԵՐՏԻՏՅԱՆ Կարեն, кандидат экономических наук, доцент
 ՕՎՏԵՔՅԱՆ Մուսիկ, доктор филологических наук, профессор
 ՏԱՐԳՏՅԱՆ Գայկ, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент **Аветик АРУТЮНЯН**

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
 Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
 Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԼԻԴԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ

ՄԱՆԵ ԱԹԻԿՅԱՆ

Քաղաքական սոցիալականացման հիմնախնդիրը մշտապես եղել է արդիական, քանի որ, ինչպես նշում էր հույն փիլիսոփա Արիստոտելը, «Մարդը քաղաքական կենդանի է», ուստի քաղաքականությունը և մարդը փոխկապակցված երևույթներ են: Որպես հասարակական երևույթ՝ քաղաքականությունը գործառնում է որոշակի **համաձայնության** և **տարաձայնության** հիմքի վրա, որոնցից յուրաքանչյուրը, ունենալով իր արժեշահային համակարգը, մասնակցում է քաղաքական իշխանության իրականացմանը: Այս ամենով պայմանավորված՝ քաղաքականությունը ժամանակակից մարդու համար պահանջմունքային է, և, անկախ նրանից, թե մարդն ինչ չափով է մասնակցում քաղաքականությանը, քաղաքականությունն ինքը մշտապես ընդգրկում է մարդուն իր տիրույթի մեջ¹: Նոր սերնդի մուտքը քաղաքականությունը ենթադրում է քաղաքական նպատակների և արժեքների նկատմամբ որոշակի վերաբերմունքի ձևավորում, ինչին հնարավոր է հասնել միջավայրում: ԽՍՀՄ-ի փլուզումից հետո նոր սերնդի մուտքը քաղաքականություն արմատապես պայմանավորված էր արժեքների վերարժևորմամբ, ինչպես նաև անվտանգության ապահովմամբ: Այդ համատեքստում գլոբալացման պայմաններում ինդիվիդների ապահովման նպատակով պետա-կանության մշակույթի արդիականացումը դարձել է հրամայական:

Այս համատեքստում քաղաքական սոցիալականացումը եղել և մնում է կարևոր գործոն ցանկացած հասարակության արդիականացման համար: Որպես այդպիսին՝ այն ապահովում է քաղաքական փորձի պահպանումը և փոխանցումը նոր սերունդներին, քաղաքական ինստիտուտների բնականոն գործունեությունը, նորմերի և արժեքների վերարտադրությունը: Մարդը, որպես սոցիալական լիարժեք սուբյեկտ, ձևավորվում է սոցիալականացման հարաբերությունների գործընթացում: Սոցիալական նորմերի և հասարակության մեջ ընդունված սոցիալական դերերի զարգացման գործընթացը սոցիալական փոխհարա-բերությունների կարևորագույն տեսակն է, որի ընթացքում անձը ձևավորվում է որպես հասարակության լիարժեք և լիիրավ անդամ²: Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման և քաղաքացիության հիմնախնդիրը անհրաժեշտ է նորովի ուսումնասիրել, քանի որ անվտանգ ապագայի ապահովման և հասարակության զարգացման գործընթացը պայմանավորված է այս տարիքային խմբի արժեքաբանությամբ: Այս առումով ցանկանում ենք շեշտադրել, որ կերպափոխվող հասարակություններում երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման առանձնահատկությունը որոշվում է հասարակության սոցիալ-տնտեսական մոդելի զարգացման և հասարակությանը նետված մարտահրավերներին պատասխանելու քաղաքական առաջնահերթությունները խթանող գործոնների հիման վրա:

Չարգացման ողջ ընթացքում հասարակության քաղաքական մշակույթը կատարում է իր կարևոր գործառնություններից մեկը՝ անձի քաղաքական սոցիալականացումը՝ նրան ներգրավելով քաղաքական հարաբերություններում:

¹ Մարգարյան Մ., Քաղաքական լիդերություն. տեսություն և պրակտիկա, Եր., Տիգրան Մեծ, 2017, էջ 20

² Ковалева, А. И. Концепция социализации молодежи: нормы, отклонения, социализационная траектория / А.И. Ковалева // Социологические исследования, 2003, с. 109

Քաղաքական սոցիալա-կանացումը, ընդգրկելով նոր սերունդների քաղաքական կյանքը, ապահովում է քաղաքական մշակույթի վերարտադրությունը:

«Քաղաքական սոցիալականացում» եզրույթի համար քաղաքագիտական գրականությունում առկա մեկնաբան-նությունները խտացնելով՝ Օքսֆորդի բացատրական բառարանը **սոցիալականացումը** (անգլ. socialization) սահմանում է մի կողմից որպես սոցիալական նորմերի, արժեքների յուրացում և այդ հիմքի վրա արժեքային կողմնորոշումների, սոցիալական պահանջ-մոլեքների մշակում, մյուս կողմից՝ անձի իրական մուտքը հասարակական-քաղաքական կյանք¹]: Քաղաքական սոցիալականացման դասական տեսությունը մշակել են Չիկագոյի գիտնականները՝ Դ. Իստոնի գլխավորությամբ: Նրանք քաղաքա-կան սոցիալականացումը դիտարկում են որպես մարդու կողմից հատուկ դերերի յուրացման գործընթաց, որոնք անհրաժեշտ են քաղաքականության ոլորտում գործունեություն ծավալելու համար: Այս տեսության համակիրները (Լ. Կոեն, Ռ. Լիպտոն, Տ. Պարսոնս) հիմնականում ուշադրությունը սևեռում են մարդու և քաղաքական համակարգի ու նրա ինստիտուտների հետ ունեցած փոխգործողությունների վրա:

Հանդես գալով որպես անձի սոցիալականացման գործընթացն ապահովող երևույթ՝ քաղաքացիական մշակույթը դառնում է հասարակական փոփոխությունները չափող կարևորագույն գործիք: Քաղաքական համակարգի ժողովրդավա-րացման, հասարակության գաղափարական կողմնորոշիչների փնտրտությունների, քաղաքական գործընթացների հասարակության մասնակցության, դրանց ձևերի և արդյունավետության խնդիրների համատեքստում կամա թե ակամա կարևորվում են քաղաքացիական մշակույթի շուրջ ուսումնասիրութ-յունների արդիականությունը և անհրաժեշտությունը: Քաղաքական սոցիալականացման գործընթացն ուսումնասիրելիս համակարգերի տեսության ներկայացուցիչ Գ. Ալմոնդը նշում է. «Քաղաքական մշակույթի ազդեցությամբ տեղի է ունենում մարդկանց քաղաքական սոցիալականացման գործընթաց, որը ենթադրում է կյանքի ընթացքում յուրաքանչյուր մարդու կողմից արժեքների, գաղափարների ու մոտեցումների ընկալում և դրա հիման վրա վարքականոնների ձևավորում ու գործունեության իրականացում քաղաքական ոլորտում»²:

Ելակետ ընդունելով ասվածը՝ անհրաժեշտ ենք համարում հիմնավորել այն մոտեցումը, որ երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը կարևոր բաղադրիչ է խմբային լիդերության կայացման գործում: Ըստ իտալացի հոգեբան, փիլիսոփա Ա. Մենեգետտիի՝ սոցիալականացված լիդերն օժտված է հետևյալ յոթ հատկանիշով.

1. Բնական ներուժի առանձնահատկություն և ուժ - ... Իրական առաջնորդն այն անձնավորությունն է, որը կուրորեն չի հետևում ընդհանուր ընդունված կանոններին, այլ ինքն է կերտում իր հաջողությունները:

2. Տեխնիկական և ռազմինալ զարգացում - Անհրաժեշտ է զարգացնել տրամաբանական-պատմական «Ես»: Ռազմինալ զարգացումը պետք է անապաման համապատասխանի մարդու ներուժին: Լիդերի հաջողությունների հիմքում ընկած են տեխնիկական ուսուցումը և ինտենսիվ ուսումնասիրությունները:

3. Հավակնություններ - Հավակնությունը կամային հատկանիշների դրսևորումն է նպատակին հասնելու համար: Զանի որ լիդերը կատարում է

¹ John Scott and Gordon Marshall, *Oxford Dictionary of Sociology*, Oxford University Press, 2009, p. 605

² Алмонд Г., Пауэлли Дж., Стром К., Далтон Р., Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор. - пер. с англ. А. С. Богдановского, Л. А. Галкиной; Под ред. М. В. Ильина, А. Ю. Мельвиля. М: Аспект Пресс, 2002, p. 93-96

սոցիալական գործառույթ, նրան, բացի բնական պոտենցիալից և ռացիոնալ տեխնոլոգիայից, պետք է նաև քաջություն և նպատակին հասնելու կամք:

4. Աշխատասիրություն - Լիդերը պետք է սիրի իր աշխատանքը: Յուրաքանչյուր լիդեր ունի իր յուրահատկությունը, սեփական ոճը: Այնուամենայնիվ, պետք է հիշել, որ լիդերի նվիրվածությունը աշխատանքին հաջողության գլխավոր նախապայմանն է:

5. Մասնագիտական գիտելիքների բարձր մակարդակ - Մասնագիտական գիտելիքներով օժտված լիդերը ամենաբարձր դասի պրոֆեսիոնալն է: Նա պետք է գերազանց տիրապետի իր մասնագիտական գործունեությանն առնչվող հարցերին: Նա պետք է դառնա առաջատար մասնագետ իր գործունեության ոլորտում: Օրինակ, եթե նա կոշիկ է արտադրում, ապա աշխարհում ոչ ոք չպետք է այդ մասին ավելին և ավելի խորությամբ իմանա:

6. Տրանսգենդենտի գործառույթային օգտագործում - Գտնվելով որոշակի իրավիճակում՝ լիդերն ամբողջովին չի ներգրավվում տվյալ գործընթացում: Նա պետք է ազատ լինի այն ամենից, ինչ շրջապատում է իրեն, որպեսզի գնահատված լինի նման տրանսգենդենցիայի ունակության համար: Լիդերի մտքերը պետք է ազատ լինեն ցանկացած ժամանակ, ցանկացած իրավիճակում:

7. Ռացիոնալություն՝ հիմնված ինտուիցիայի վրա - Ինտուիցիան ցույց է տալիս լիդերի գործողության ճիշտ ուղղությունը: Ռացիոնալությունը նշանակում է անհրաժեշտ գործողություններ կատարելու գործնական ունակություն, բանակցություններ վարելու արվեստ՝ հուսալի տեղեկություններ ստանալու, ինչպես նաև որոշակի հարաբերություններ կառուցելու համար: Պատմական ռացիոնալության մեջ ծագած ինտուիցիան անխուսափելիորեն հանգեցնում է հաջողության: Լիդերը որոշակի համատեքստում անմիջապես զգում է, թե ինչպես պետք է լուծվի խնդիրը¹:

Սոցիալականացված երիտասարդը առավել պատասխանատու է իր գործողություններում և մրցունակ մասնակցություն է ունենում երկրի ժողովրդավարացման գործընթացում: Խ. Լինցը և Ա. Ստեֆանը, դիտարկելով ներածին գործոնների ազդեցությունը, ժողովրդավարացման ավարտը հանգեցրին ժողովրդավարության համախմբման, որի դեպքում ձեռք է բերվում որոշակի փոխհամաձայնություն սոցիալական երկխոսության և սերունդների համերաշխության առումով²: Սոցիալականացված երիտասարդությունը գիտակցաբար է վերաբերվում երկրի անվտանգության ապահովման գործին իր մասնակցության խնդրին: Այս պարագայում քաղաքական լիդերները մեծ հնարավորություն ունեն երիտասարդության լայն շերտերին փոխանցելու անվտանգության ապահովման և անվտանգային քաղաքականության իրենց փորձը: Ուստի այստեղ մեծ նշանակություն է ձեռք բերում քաղաքական մասնակցության անհատական փորձը և արդեն ձևավորված խմբային գիտակցությունը: Երիտասարդների քաղաքական սոցիալականացման հիմնական պայմաններից է գործողությունների ազատության ապահովումը, անհատի մասնակցությունը անվտանգային քաղաքականության մշակմանը: Այդ մասնակցությունը հիմնականում կախված է ինստիտուցիոնալ համակարգի տիպից, տնտեսական հարաբերությունների բնույթից, ինչպես նաև անձի հասունության աստիճանից: Քաղաքական գործընթացի կառավարում կարելի է իրականացնել բնականոն

¹ Менегетти Антонио, Психология лидера / Пер. с итальянского ННБФ «Онтопсихология». Изд. 4-е, М: ННБФ «Онтопсихология», 2004, с. 40-42

² Juan J. Linz and Alfred Stepan, Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1996, p. 24-27

արդիականացման ճանապարհով, ինչի շրջանակում անհրաժեշտ է կարևորել քաղաքական լիդերի հետևյալ գործառույթները, որոնք ուղղված են քաղաքական սոցիալականացմանը.

1. Վերլուծական կամ քաղաքական դաշտի ախտորոշում. լիդերը համակողմանի վերլուծում է քաղաքական իրավիճակը և կարևորում իշխանական ռեսուրսների օգտագործման օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ գործոնները:

2. Քաղաքական դաշտի ձևավորում քաղաքական որոշում ընդունելու և կատարելու համար. այս կառուցակարգում վճռորոշ նշանակություն ունեն լիդերի հատկանիշները, գանգվածների կարողությունը: Պատմությանը հայտնի են բազմաթիվ օրինակներ, երբ լիդերի առաջադրած ծրագրերն իրականացվել են հատկապես նրա անձնային հատկանիշների շնորհիվ:

3. Հաղորդակցական. այն ենթադրում է լիդերի կողմից հասարակության պահանջմունքների և շահերի հաշվառում, քանի որ լիդերը մտահղացումների, գաղափարների և տրամադրությունների յուրօրինակ աղբյուր է: Այս գործառույթը հատկապես արժևորվում է իշխանական հարաբերությունների աստիճանակարգային և ցանցային էության բյուրոկրատացման պայմաններում:

4. Ինտեգրման. երկխոսություն վարելու կարողությամբ այն բացառում է հասարակության շահերի բևեռացումը և ստեղծում համակեցության նորմերի (modus vivendi) հաստատման պայմաններ: Լիդերն ազգային միասնության մարմնավորումն է, և ազգին, պետությանը ծառայելու իր նվիրվածությամբ նա առաջնորդում է գանգվածներին:

5. Կազմակերպչական. ենթադրում է հավաքագրման այնպիսի կառուցակարգեր, որոնք հնարավորություն են տալիս լիդերին ուղղորդելու գանգվածների գործողությունները: Այն ներառում է կադրերի հավաքագրում: Այդ գործընթացում միավորելով համախոհներին՝ լիդերը հսկում և վերահսկում է բարեփոխումների գործընթացը:

6. Համակարգող. ներառում է իշխանական հարաբերությունների արժեքային չափումները և համաձայնեցումն է իշխանության ինստիտուտների, գերատեսչությունների գործունեությունը: Լիդերը փոխհամաձայնեցումն է իշխանության սուբյեկտների գործունեությունը քաղաքական դաշտում:

7. Նորարարական. քաղաքական դաշտի հարաբերական կայունության պայմաններում լիդերը հնարավորություն է ստանում դառնալու նորարար և մշտապես առաջադրելու նոր գաղափարներ ու նպատակներ հասարակության զարգացման համար¹:

Ժողովրդավարությունը մարդկանցից պահանջում է միավորել կոլեկտիվ ներուժը՝ հանուն արդար հասարակության կերտման: Տեղի ունեցող քաղաքական զարգացումներում սոցիալականացման հիմնախնդիրներից է հասարակության բոլոր անդամների ինտեգրումը քաղաքակրթության գործընթացներին, որի ընթացքում մարդիկ յուրացնում են հանրույթի կողմից ընդունված վարքի կանոնները: Երիտասարդների ներգրավվածությունը ժողովրդավարության կայացման գործընթացներում խիստ կարևոր է, քանի որ նրանց խանդավառությունը, իդեալիզմը և նորարարության ունակությունը նպաստում են ամբողջ աշխարհում ժողովրդավարական համակարգի կայացմանը: Այսպիսով՝ ազգային անվտանգության ապահովման գործընթացում երիտասարդների ներգրավվածությունը չափազանց կարևոր է, ուստի **երիտասարդություն-պետություն** կապն առավելագույնս ամրապնդելու նպատակով, որպես պետության ներքին քաղաքականության բաղադրիչ, մշակվում և իրականացվում է

¹ Մարգարյան Մ., Քաղաքական լիդերություն. տեսություն և պրակտիկա, Եր., Տիգրան Մեծ, 2017, էջ 152-154

երիտասարդական պետական քաղաքականություն: Մեր օրերում Հայաստանի Հանրապետությունում տեղի ունեցող սոցիալ- տնտեսական, քաղաքական գործընթացները լայնածավալ խնդիրներ են առաջադրում երիտասարդությանը, որոնք կարող է հաղթահարել իր երկրի ապագայով մտահոգված, կրթված, մրցունակ, ֆիզիկապես և հոգեպես առողջ ու սոցիալապես պատասխանատու երիտասարդությունը: Պետության կարևորագույն խնդիրն է՝ երիտասարդական պետական քաղաքականությունը համապատասխանեցնել ժամանակի պահանջներին՝ նկատի ունենալով, որ երիտասարդությունը ՀՀ անվտանգության գլխավոր երաշխավորն է: Այս համատեքստում, հայ ազգային ինքնության արդիականացման գերխնդիրը մրցունակ սերնդի ձևավորումն է՝ ազգապահպանման և քաղաքացիավարական արժեքների համաժամանակյա կիրառման մտահոգություններով:

Մանե Աթիկյան ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԼԻԴԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ

Բանալի բառեր՝ քաղաքական սոցիալականացում, լիդերություն, ժողովրդավարություն, պետության ինստիտուտի արդիականացում, քաղաքական մշակույթ

Հոդվածում ուսումնասիրվում է երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը որպես լիդերության գործա-ռույթ: Այս համատեքստում հեղինակը համոզված է, որ լիդերության ինստիտուտը սերնդափոխության է ենթարկվում միայն քաղաքականապես սոցիալականացված և մրցունակ, գործունակ, փոփոխություններից չվախեցող երիտասարդության միջոցով: Մոտեցման տեսանկյունից ելակետային է համարվել Ա. Մենեգետտիի հայեցակարգային դրույթները, որոնց համաձայն՝ միայն սոցիալականացված լիդերն է օժտված հետևյալ հատկանիշներով. բնական ներուժ, տեխնիկական և ռացիոնալ զարգացում, ամբիցիաներ, աշխատասիրություն, մասնագիտական գիտելիքների բարձր մակարդակ, տրանսցենդենտի գործառու-թային օգտագործում, ռացիոնալություն՝ հիմնված ինտուիցիայի վրա: Հիմնավորված է երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման գործընթացը՝ որպես պետականության մշակույթի արդիականացման հրամայական:

Mane Atikyan POLITICAL SOCIALIZATION OF YOUTH AS A FUNCTION OF LEADERSHIP

Keywords: *political socialization, leadership, democracy, modernization of the state institute, political culture*

The article views the political socialization of youth as a function of leadership. In this context, the author is convinced that the leadership institute can be transformed only by politically socialized, competitive, and capable youth, who are not afraid of changes. In the framework of this approach, Menegetti's conceptual provisions have been considered as the baseline, according to which only a socialized leader has the following characteristics: **natural potential, technical and rational development, ambitions, diligence, a high level of professional knowledge, transcendent functional use, and rationality based on intuition.** The process of the political socialization of youth is grounded as an imperative of modernization of the statehood culture.

Мане Атикян
ПОЛИТИЧЕСКАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ МОЛОДЕЖИ
КАК ФУНКЦИЯ ЛИДЕРСТВА

Ключевые слова: *политическая социализация, лидерство, демократия, модернизация государственного института, политическая культура*

В статье изучена политическая социализация молодежи как функция лидерства. В этом контексте автор убеждена, что институт лидерства трансформируется только политически социализированной и конкурентоспособной молодежью, которая не боится изменений. В рамках данного подхода были рассмотрены базовые концептуальные положения А. Менегетти, согласно которым только социализированный лидер имеет следующие характеристики: естественный потенциал, техническое и рациональное развитие, амбиции, трудолюбие, высокий уровень профессиональных знаний, трансцендентное функциональное использование, рациональность, основанная на интуиции. Обоснован процесс политической социализации молодежи как императив модернизации культуры государственности.

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԶԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
СВЕДЕНИЕ ОБ АВТОРАХ

1. **Աթիկյան Մանե** - ԶՅ Պետական կառավարման ակադեմիայի (ԶՅ ՊԿԱ) ասպիրանտ
Atikyan Mane - PhD student, Public Administration Academy RA (PAA RA)
Атикян Мане - аспирант Академии государственного управления Республики Армения (АГУ РА)
E-mail: a_mane77@yahoo.com
2. **Առաքեյան Արսեն** – Զայ-ռուսական համալսարանի (ՅՌՅ) դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու
Arakeyan Arsen - Lecturer, Armenian-Russian University (ARU), PhD in Art Science
Аракелян Арсен – преподаватель Российско-армянского университета (РАУ), кандидат искусствоведения
E-mail: arsarm2001@yahoo.com
3. **Ասատրյան Բագրատ** – Երևանի պետական համալսարանի (ԵՊՀ) դասախոս, ԶՅ ԿԲ նախկին նախագահ, տ.գ.թ., դոցենտ
Asatryan Bagrat – Lecturer of Yerevan State University (YSU), former Chairman of the RA Central Bank, Candidate of Economics, Associate Professor
Асатрян Баграт – преподаватель Ереванского государственного университета (ЕГУ), бывший председатель ЦБ РА, к.э.н., доцент
E-mail: b_asatryan@yahoo.com
4. **Ավագիմյան Նարինե** - Արցախի գիտական կենտրոնի հայցորդ
Avagimyan Narine – PhD student, Scientific Centre of Artsakh
Авагимян Нарине - соискатель Научного центра Арцаха
E-mail: narine.avagimyan.92@mail.ru
5. **Ավագյան Գայանե** - ԵՊՀ Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ասպիրանտ
Avagyan Gayane – PhD student, Faculty of Journalism, YSU
Авагян Гаянэ - аспирант факультета журналистики ЕГУ
E-mail: gayaneavakyan@gmail.com
6. **Ավանեսյան Նարինե** – Արցախի պետական համալսարանի (ԱրՊՀ) ֆինանսահաշվային ամբիոնի վարիչ, ԱԵԳՄՄ անդամ, տ.գ.թ., դոցենտ
Avanesyan Narine – Head of the chair of finance and accounting, Artsakh State University (ASU) member of UYSSA, Candidate of Economics, Associate Professor
Аванесян Нарине - заведующая финансово-учетной кафедрой АрГУ, член ОМУСА, к.э.н., доцент
E-mail: nara44@yandex.ru
7. **Ավանեսյան Իսկուհի** - ԱրՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ, պ.գ.թ.
Avanesyan Iskuhi – Lecturer of ASU, Candidate of History, member of UYSSA
Аванесян Искуи – преподаватель АрГУ, к.и.н., член ОМУСА
E-mail: iskuhi82@mail.ru

- Գուրգեն Սիմոնյան.** Արցախի Հանրապետության պետական ապարատի զարգացման հեռանկարները երկպալատ օրենսդիր իշխանությամբ հայկական դաշնային պետության կազմում.....186
Gurgen Simonyan. The Perspectives of the Development of the State Apparatus of the Republic of Artsakh in the Armenian Federal State with Bicameral Legislative Structure.
- Գրգեն Симонян.** Перспективы развития государственного аппарата Республики Арцах в составе федеративного армянского государства с двухпалатным органом законодательной власти
- Մամիկոն Մարգարյան.** Համագործակցության մշակույթը՝ որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց.....193
Mamikon Margaryan. Cooperation Culture as Process of Providing of the National Security
- Մամիկոն Маргарян.** Культура сотрудничества как процесс обеспечения национальной безопасности
- Ռոբերտ Ղևոնդյան.** Զաղաքացիական հասարակության զարթոնքը՝ թավշյա հեղափոխության համատեքստում.....201
Robert Ghevondyan. Civil Society Awakening in the Context of Velvet Revolution
- Роберт Гевондян.** Расцвет гражданского общества в контексте бархатной революции
- Սերգեյ Վարդազարյան.** Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման առանձնահատկություններն ու հեռանկարները.....205
Sergey Vardazaryan. Peculiarities and Prospects of the Karabakh Conflict Arrangement
- Сергей Вардазарян.** Особенности и перспективы урегулирования карабахского конфликта
- Անժելա Մնացականյան.** ՀՀ ռազմական քաղաքականությունը, որպես պետականության ամրապնդման երաշխիք.....212
Anzhela Mnatsakanyan. Military Policy of the Republic of Armenia as Guarantee of Strengthening State
- Анжела Мнацакян.** Военная политика Республики Армении как гарантия укрепления государственности
- Լիլիթ Չիչոյան.** Կառավարող ընտրանու պատասխանատվությունը Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման գործընթացում.....217
Lilit Chichoyan. The Responsibility of Ruling Elite in the Process of Youth Political Socialization
- Лилит Чичоян.** Ответственность правящей элиты в процессе политической социализации молодежи
- Մանե Աթիկյան.** Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես լիդերության գործառույթ.....222
Mane Atikyan. Political Socialization of Youth as a Function of Leadership
- Мане Атикян.** Политическая социализация молодежи как функция лидерства
- Մարգարիտ Պետրոսյան.** Միջնորդների դերը անլուծելի հակամարտությունների կարգավորման գործընթացում: Արցախի դեպքը.....228
Margarit Petrosyan. The Role of Mediators in the Process of Conflict Resolution: The Case of Artsakh
- Маргарит Петросян.** Роль посредников в процессе урегулирования неразрешимых конфликтов на примере Арцаха